

DOPUŠTENOST PRIZNANJA I OVRHE
NEOVJERENE DJELOMIČNE ARBITRAŽNE ODLUKE

Ivan Tilošanec

Ivan Tilošanec

Odvjetnik

DOPUŠTENOST PRIZNANJA I OVRHE NEOVJERENE DJELOMIČNE ARBITRAŽNE ODLUKE

- u povodu slučaja iz prakse bugarskih sudova

1. Uvod

Vrhovni sud Bugarske, u postupku priznanja i odobrenja ovrhe strane arbitražne odluke u Bugarskoj, svojim Rješenjem br. 356 od 23. 2. 1999.g. odbio je žalbu jednog hrvatskog trgovačkog društva i potvrdio pobijano Rješenje Sofijskog apelacijskog suda br. 570 od 9. 10. 1998.g. kojim je ukinuto Rješenje br. 1543 od 5. 11. 1997.g. Sofijskog gradskog suda i odbijen zahtjev za priznanje i ovrhu na području Republike Bugarske "Prve djelomične arbitražne odluke" koju je 4. 2. 1995.g donijelo *ad hoc* arbitražno vijeće sa sjedištem u Bernu, Švicarska.

O međunarodnom arbitražnom postupku u Švicarskoj, koji je prethodio postupku priznanja i ovrhe u Bugarskoj, opširno smo izvijestili na Šestim hrvatskim arbitražnim danima u prosincu 1998.¹ Tom prilikom smo djelomično izložili kako je tekao postupak za priznanje i ovrhu navedene arbitražne odluke pred Sofijskim gradskim sudom i Sofijskim apelacijskim sudom. S obzirom da je, u međuvremenu okončan postupak priznanja i ovrhe donošenjem odbijajuće odluke Vrhovnog kasacijskog suda Bugarske, smatrali smo da je stručno opravdano, kritički analizirati te odluke s očekivanjem da to može biti od koristi i interesa za praksu međunarodne trgovačke arbitraže.

---

¹ TILOŠANEC, Ivan. Iskustvo iz jedne međunarodne *ad hoc* arbitraže, Pravo u gospodarstvu 1/1999, str. 160.-166.

Analizom smo, uz primjenu relevantnih propisa i usporednih arbitražnih pravila te arbitražne literature, obuhvatili sve navedene odluke bugarskih sudova.² Predmet analize je valjanost argumentacije kojom je obrazloženo odbijanje zahjeva za odobrenje priznanja i ovrhe na teritoriju Republike Bugarske sporne arbitražne odluke.

2. Analiza slučaja

2.1. Propisna ovjera arbitražne odluke

Vrhovni sud Bugarske (dalje: Vrhovni sud) smatra da je ispravno rješenje Apelacijskog suda da se odbije zahtjev za priznanje i ovrhu Prve djelomične arbitražne odluke i da je valjano njegovo obrazloženje da “arbitražna odluka čije se izvršenje zahtijeva, nije ovjerena od strane arbitražnog vijeća koje je donijelo takvu odluku, te nije popraćena potvrdom njezina stupanja na snagu, čime nisu poštivane odredbe Članka IV, stavka 1, točka “a” Newyorške konvencije o priznanju i izvršenju inozemnih arbitražnih odluka (*New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards; dalje: NYC*), vezano uz članak 305. stavak 1., točka “a” Građanskog procesnog zakonika”.

U prilog tome, Vrhovni sud navodi da su stranke arbitražnog spora sklopile ugovor koji je sadržavao arbitražnu klauzulu o nadležnosti *ad hoc* arbitražnog vijeća u Bernu, Švicarska i da su ugovorile primjenu Arbitražnih pravila UNCITRALA. Dalje navodi, kako su se stranke suglasile da će se kao mjerodavni zakon primjenjivati Švicarski zakon o obveznim odnosima (Bernski kanton).

U obrazloženju svoje odluke, Vrhovni sud, dalje navodi da nije sporno kako priznavanje i ovrha sporne arbitražne odluke moraju biti usklađeni sa zahtjevima NYC, koja je u Bugarskoj ratificirana 1961.g., ali da voljom ugovornih strana, arbitražni sporazum podliježe odredbama navedenog nacionalnog prava. Ovaj zakon će, kako zaključuje Sud, biti *lex specialis* u odnosu na NYC i čija odredba ima u tom slučaju supsidijarnu primjenu.

---

² Rješenje br. 1543, Sofijskog gradskog suda od 5. 11. 1997.g., u prijevodu na engleski jezik, objavljeno je u Croatian Arbitration Yearbook, vol. 5, Zagreb, 1998 str. 248.-255., a Rješenje Sofijskog apelacijskog suda od 9.

Zatim se Vrhovni sud bavi primjenom Švicarskog zakona o međunarodnom privatnom pravu (dalje: ŠZMPP) i tvrdi kako na temelju članka 193., valjanu ovjeru arbitražne odluke mora obaviti Švicarski sud u sjedištu Arbitražnog vijeća. U nastavku to se povezuje s člankom 194., temeljem kojeg će priznavanje i ovrhu odluka inozemnih arbitražnih vijeća regulirati NYC, a da to nije predmetni slučaj, jer je osporena arbitražna odluka izdana od, za Švicarsku, lokalnog arbitražnog vijeća, a ne od stranog, pa prema duhu članka 194. ŠZMPP, ovjera arbitražne odluke mora biti obavljena na lokalnom švicarskom sudu. Vrhovni sud zaključuje da ne postoji valjana ovjera, u smislu primjenjivog materijalnog prava djelomične arbitražne odluke, čije se izvršenje zahtijeva.

Dodatno, Vrhovni sud ističe, da kada bi se i prihvatilo, kako tvrdi žalitelj, da se na sporni slučaj primjenjuju isključivo odredbe NYC, temeljem članka III NYC, države potpisnice dozvolit će izvršenje prema proceduralnim pravilima koja se primjenjuju na teritoriju na kojem se zahtijeva ovrha. U ovom slučaju to se odnosi na odredbe bugarskog Građanskog procesnog zakonika (dalje: BGPZ), poglavlje XXXII, članci 303 – 307. Prema članku 305. stavak 1., točka “a” BGPZ, zahtjev za ovrhu mora u prilogu sadržavati odluku ovjerenu od suda na području kojeg je donesena te potvrdu istoga suda o tome da je odluka stupila na snagu.

Za razumijevanje iznesenih stavova Vrhovnog suda, potrebno je razlučiti pojmove domaće i strane arbitraže od nacionalne i međunarodne arbitraže.

Za određenje da li je arbitraža domaća ili strana koriste se dva kriterija, kriterij mjesta donošenja odluke i kriterij autonomije volje. Sporno je koji je kriterij primarni, a koji sekundarni.³ Prema kriteriju mjesta donošenja odluke, arbitražna odluka ima pripadnost države u kojoj je bilo sjedište arbitraže, a prema kriteriju slobodne volje stranaka, arbitraža pripada onoj državi čije je pravo izabrano za arbitražni ugovor i za provođenje arbitražnog postupka bez obzira na mjesto donošenja odluke. Razlikovanje domaće od strane arbitraže je bitno, kao u konkretnom slučaju, s obzirom na to koje je pravo mjerodavno za provođenje ovrhe i da li treba primijeniti pravila o egzekvaturi stranih arbitražnih odluka.⁴ Domaće odluke (države porijekla) ne podliježu prethodnoj ocjeni da li su usklađene s javnim

---

10. 1998.g. i Rješenje br. 356 Vrhovnog kasacijskog suda Bugarske od 23. 2. 1999.g., u prijevodu na engleski jezik, prema najavi izdavača, biti će objavljeno u Croatian Arbitration Yearbook, vol. 6, Zagreb, 1999.

³ DIKA, Mihajlo. Priznanje i izvršenje stranih arbitražnih odluka po hrvatskom i slovenskom pravu, Zbornik radova, Prvo hrvatsko arbitražno savjetovanje, Zagreb, 1993., str. 116.-134.

⁴ GOLDŠTAJN, Aleksandar. Međunarodna trgovačka arbitraža, II dio, Zagreb, Informator 1976, str 6.

poretkom i ne zahtijevaju priznanje, a strane odluke moraju biti podvrgnute posebnom postupku priznanja da bi im država u kojoj se traži izvršenje (država izvršenja) dala snagu kakvu imaju presude domaćih sudova.⁵

Međunarodnom arbitražom se smatra ona arbitraža u kojoj se rješava spor stranaka iz različitih zemalja, a nacionalnom se smatra ona u kojoj sudjeluju samo domaće osobe.⁶

Prema tome, budući da je Prva djelomična arbitražna odluka donesena u arbitražnom sjedištu u Bernu, Švicarska, ona je, po kriteriju mjesta donošenja odluke, švicarska iako su stranke, koristeći se autonomijom volje, odredile za provođenje postupka Arbitražna pravila UNCITRALA. Zbog toga je primjena švicarskog procesnog prava došla u obzir supsidijarno, izuzev obvezatne primjene švicarskih kogentnih normi.⁷ Budući da se priznanje i ovrha traže u Bugarskoj, tamo je švicarska odluka strana. To što bi arbitražna odluka u Švicarskoj, da se tamo tražila ovrha, bila domaća, nema, niti je smjelo imati utjecaja na provođenje postupka u Bugarskoj, na način kako to, smatra Vrhovni sud. U Švicarskoj bi se ta odluka smatrala domaćom arbitražnom odlukom, ali s međunarodnim obilježjem, što je bitno za prosudbu pravila koja vrijede za postupanje s arbitražnom odlukom nakon njezina donošenja. U slučaju da su se stranke, u skladu s člankom 192. ŠZMPP, odrekle prava na pobijanje arbitražne odluke, tada bi se na tu odluku, u slučaju ovrhe u Švicarskoj, što nije sporno, na odgovarajući način primijenile odredbe NYK.

Dakle, primjena švicarskog procesnog prava u arbitražnom postupku došla je u obzir po kriteriju mjesta sjedišta arbitraže, ali budući da su u njoj sudjelovale stranke čije je sjedište izvan Švicarske, u pitanju je bila međunarodna arbitraža i trebalo je primijeniti odredbe ŠZMPP iz 1987.g., koji u svom članku 1, stavak 1. utvrđuje da "ovaj zakon uređuje u međunarodnim odnosima:

- a) nadležnost švicarskih sudova i tijela,
- b) mjerodavno pravo,
- c) pretpostavke za priznanje i izvršenje inozemnih odluka,
- d) stečaj i prinudno poravnanje,
- e) arbitražu".

---

⁵ TRIVA, Siniša. Skica 3 za Nacrt zakona Republike Hrvatske o arbitraži, Pravo u gospodarstvu 1/1999, str. 5.-24.

⁶ GOLDŠTAJN, op. cit., str. 11.

⁷ SAJKO, Krešimir. Hrvatsko trgovačko društvo kao stranka arbitražnog rješavanja sporova primjenom švicarskog prava, Pravo u gospodarstvu 1-2/1995, str. 25.-39.

U stavku 2, istoga članka određuje se da “ovaj zakon ne dira u međunarodne ugovore”.⁸ U slučaju međunarodne arbitraže, primijenjuje se poglavlje XII Međunarodna arbitraža, odredbe članka 176. do 194. Prema članku 182. ŠZMPP, stranke same određuju postupak. Arbitražna pravila UNCITRALA, koja su stranke izabrale, opširno uređuju arbitražni postupak, tako da je sporna arbitražna odluka donesena i dostavljena strankama, u skladu s tim pravilima. Prva djelomična odluka nije bila deponirana ili registrirana kod Kantonalnog suda u Bernu, kako to upućuje članak 32. stavak 7. Arbitražnih pravila UNCITRALA, jer supsidijarna pravila ŠZMPP ne postavljaju takav zahtjev. Odredba članka 193., na koju se netočno poziva Vrhovni sud Bugarske, glasi:

1. “Svaka stranka može na svoj trošak deponirati kopiju odluke pred švicarskim sudom u sjedištu arbitražnog vijeća.
2. Na zahtjev stranke, sud će izdati potvrdu ovršnosti odluke.
3. Na zahtjev stranke, arbitražno vijeće će potvrditi da je odluka donešena, u skladu s odredbama ovog zakona; takva potvrda ima isti učinak kao i deponiranje odluke”.⁹

Primjena NYC u Bugarskoj nije sporna s obzirom na sadržaj članka I., koji za područje primjene konvencije određuje: ”Ova se konvencija primjenjuje na priznanje i izvršenje arbitražnih odluka u sporovima između fizičkih i pravnih osoba donesenih na teritoriju neke druge države, a ne one u kojoj se traži priznanje i izvršenje odluka. Ona se isto tako primjenjuje na arbitražne odluke što se ne smatraju domaćim odlukama u državi u kojoj se traži njihovo priznanje i izvršenje.”¹⁰

Za priznanje i ovrhu strane arbitražne odluke, prema NYC, zahtijevaju se formalne i meritorne pretpostavke. Formalne se tiču priloga koji se obavezno podnose uz zahtjev, a meritorne su negativne pretpostavke za odlučivanje i imaju značenje smetnji za priznanje i ovrhu.¹¹ U cilju olakšanja provedbe arbitražnih odluka, na podnosiocu zahjeva je teret dokaza formalnih pretpostavki, a protustranka treba dokazati postojanje negativnih pretpostavki.¹²

---

⁸ Citirano prema SAJKO, Krešimir, Međunarodno privatno pravo, Opći dio, Informator, Zagreb, 1996., str. 261.

⁹ Citirano prema, KARRER Pierre A. – ARNOLD, Karl W., Switzerland Private International Law Statute, Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer - Boston, 1989., str.166.

¹⁰ Odredbe NYC u tekstu su citirane prema GOLDŠTAJN, Aleksandar - TRIVA, Siniša, Međunarodna trgovačka arbitraža, Informator, Zagreb, 1987., str. 319.-335.

¹¹ DIKA, op. cit.

¹² GOLDŠTAJN, Aleksandar – TRIVA, Siniša, op. cit., str. 324.-325.

Formalne pretpostavke za priznanje i ovrhu, određene su u članku IV. NYC i sporna je njegova primjena, posebno odredbe stavka 1. točke "a", koja glasi: "Za priznanje i izvršenje iz prethodnog člana, stranka koja traži priznanje i izvršenje, treba uz zahtjev da podnese:

- a) propisno ovjeren izvornik odluke ili prijepis tog izvornika koji udovoljava svim uvjetima potrebnim za njegovu autentičnost (*duly authenticated original award or a duly certified copy thereof*);

U praksi primjene NYC, taj zahtjev je protumačen u tom smislu da stranka treba podnijeti original odluke koji sadrži dokaz autentičnosti. Budući da arbitražna odluka, prema općeusvojenom pravilu, mora biti potpisana, tražio se dokaz da odluka potječe od osoba koje su na njoj označene kao arbitri odnosno da su potpisi na arbitražnoj odluci njihovi.¹³ Izraz "propisno ovjeren izvornik", negdje je shvaćen u značenju izvornog dokumenta na kojem je javno potvrđeno da je potpisan od osoba na njemu naznačenih kao potpisnika što se u praksi *ad hoc* arbitraža svelo na javnobilježničku ovjeru potpisa članova arbitražnog vijeća.

U razmatranom slučaju, protivnik priznanja i ovrhe nije osporio da je odluka potpisana od strane članova arbitražnog vijeća koje je bilo nadležno za provođenje arbitražnog postupka i da predloženi dokument u spisu odgovara izvorniku arbitražne odluke, nego je ustvrdio da odluka nije propisno ovjerena, pri čemu je to protumačio kao zahtjev da uz odluku bude priložena posebna potvrda da je odluka ovršna i pri tome se pozvao na članak 193. ŠZMPP u vezi s člankom 305. BGPZ.

Prvostupanjski sud je u postupku utvrdio da nije sporna autentičnost dokumenta predloženog kao arbitražna odluka čija se ovrha traži, a za ovjeru je zaključio da treba da bude obavljena temeljem bugarskih propisa i da su stoga predloženi dokumenti, u skladu sa zahtjevima NYC, dok je otklonio primjenu BGPZ, budući da je NYC u odnosu na BGPZ, zakon specijalne primjene.

Takav pravni stav je osporen odlukama Apelacijskog i Vrhovnog suda. Isti sudovi odbili su prihvatiti valjanost izjave arbitara, predložene u postupku, a sačinjene na bugarskom jeziku, na kojoj je potpise arbitara ovjerio javni bilježnik u Bugarskoj, da je Prva djelomična arbitražna odluka od 4. 2. 1995.g., koju su oni donijeli i potpisali, konačna, pravomoćna i

---

¹³ TRIVA, op. cit.

ovršna (*final, in force and enforceable*). To su učinili sa obrazloženjem da se radi o privatnom dokumentu, a ne o dokumentu koji bi imao karakter službene potvrde u smislu članka IV NYC. U prilog tome, sudovi su se pozvali na članak 193. ŠZMPP i članak 305. BGPZ. Smatramo kako je izneseno stanovište pogrešno jer iz ranije citiranih Arbitražnih pravila UNCITRALA i ŠZMPP, u vezi s člankom IV NYC, ne proizlazi obveza prilaganja potvrde stranoga državnog suda o ovršnosti arbitražne odluke. Pri tome je pozivanje na članak 193. ŠZMPP potpuno neosnovano. Iz ranije citirane odredbe stavka 1, članka 193., jasno proizlazi kako ne postoji obveza deponiranja arbitražne odluke. Odredbom stavka 2. istoga članka, je utvrđeno kako će sud na zahtjev stranke izdati potvrdu ovršnosti, ali iz toga ne slijedi kako je stranka obvezna takvu potvrdu tražiti. Primjenom stavka 3. izjednačava se učinak izdavanja potvrde od strane arbitražnog vijeća s učinkom deponiranja odluke kod državnog suda u Švicarskoj, što znači da je švicarsko zakonodavstvo, za sporove s međunarodnim elementom, maksimalno pojednostavilo formalne uvjete za pristupanje ovrsi arbitražne odluke donesene u njihovoj zemlji.

U postupku pred instancionim sudovima, sporna je primjena domaćih pravila egzekvaturе, u svezi s odredbom članka III NYC, koja glasi: "Svaka strana ugovornica priznat će važnost arbitražne odluke i odobriti izvršenje te odluke prema pravilima postupka što vrijede na teritoriju na kojem se poziva na odluku, uz uvjete utvrđene u slijedećim članovima. Za priznanje i izvršenje arbitražnih odluka na koje se primjenjuje ova konvencija ne mogu se nametnuti osjetno strožiji uvjeti...od onih koji se zahtijevaju za priznanje ili izvršenje domaćih odluka".

Vrhovni sud smatra da je, uz odredbe NYC bilo osnovano primijeniti odredbe BGPZ, poglavlje XXXII pod nazivom "Priznavanje i dopuštanje ovrhe rješenja stranih sudova"¹⁴. Naše je mišljenje da je to pogrešno jer se navedene odredbe odnose, kako to jasno slijedi iz zakonskog teksta, na priznanje i ovrhu odluka sudova, a ne arbitraža. Posrijedi je bitna razlika, jer se za priznanje i ovrhu odluka stranih državnih sudova redovito traži, na osnovi bilateralnih ugovora o pravnoj pomoći, posebna potvrda o pravomoćnosti i ovršnosti i ovjera od strane suda koji je odluku donio, dok se za strane arbitražne odluke, primjenom NYC ti zahtjevi olakšavaju, kako to slijedi iz članka IV.

---

¹⁴ Graždanski procesualen kodeks, Nova zvezda, Sofija, 1995., str. 66.

Da je izloženo stanovište Vrhovnog suda pogrešno, može se zaključiti iz odredbe članka 51. Zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži Bugarske (dalje: BZMTA)¹⁵, U stavku 1. istoga članka se za arbitražne odluke, u postupcima s međunarodnim elementom, koje su donesene na teritoriju Bugarske, dakle za domaće odluke, propisuje kako “Sofijski gradski sud donosi na zahtjev zainteresirane strane rješenje o ovrsi na osnovi pravomoćnog rješenja o arbitraži. Uz zahtjev se prilaže arbitražno rješenje i dokaz da je to rješenje dostavljeno dužniku.”. Prema stavku 2. istoga članka, “za priznavanje i ovrhu stranih arbitražnih odluka se primjenjuju međunarodni ugovori koje je sklopila Republika Bugarska”.

Prije novele BZMTA iz 1993.g, postupak priznanja i ovrhe domaćih arbitražnih odluka s međunarodnim obilježjem, bio je reguliran posebnim odredbama članka 49. do 51., koje su bile redigirane po uzoru na UNCITRAL model zakon¹⁶. U sada već bivšoj, odredbi članka 49. stavak 1, bilo je određeno da se uz zahtjev za priznanje i izvršenje arbitražne odluke mora podnijeti “izvornik odluke i izvornik arbitražnog ugovora ili propisno ovjerene kopije istih”. Nikakove druge formalne pretpostavke nisu tražene. Novela, u kojoj su ukinute navedene odredbe je očito bila motivirana shvaćanjem po kome za domaće arbitražne odluke ne treba provoditi poseban postupak priznanja, te da te odluke same po sebi predstavljaju ovršni naslov u postupku ovrhe.

2.2. Ovršnost djelomične arbitražne odluke

Dodatni razlog za odbijanje priznanja i ovrhe Prve djelomične arbitražne odluke, instancijski sudovi su našli u tome što je osporena odluka djelomična, a ne i konačna pa se, stoga, u skladu s člankom 32. Arbitražnih pravila UNCITRALA, za nju ne može zahtijevati ovrha. Prema njihovom stavu, ovrha se može zahtijevati samo za konačnu arbitražnu odluku.

Vrhovni sud nalazi da je, prema članku 32 Arbitražnih pravila UNCITRALA, arbitražno vijeće ovlašteno do donošenja konačne odluke izdavati privremene, prethodne ili djelomične arbitražne odluke. Međutim za strane u sporu isključivo je odlučujuća konačna arbitražna odluka što je, kako smatra Vrhovni sud, logično i gramatičko tumačenje članka 32. točka 2. Arbitražnih pravila UNCITRALA. Prihvatiti suprotno značilo bi bi dozvoliti prethodno

---

¹⁵ Zakon za međunarodni trgovački arbitraž, Bugarski službeni list, br. 60 od 5. kolovoza 1998., i br. 93 od 2. studenog 1993., Sofija

izvršenje djelomične arbitražne odluke, iako se kasnijom privremenom, prethodnom ili djelomičnom odlukom može, primjerice odobriti naknada za protutužbu ili vezano uz prigovore iz protutužbe, čime se unose nejasnoće i onemogućava konačno rješenje odnosa između dviju strana u sporu.

Dodatni argument, kojim Vrhovni sud podupire ovakav zaključak je i odredba članka V, stavak 1, točka "e" NYC, kojom se konačnost arbitražne odluke uvodi kao obvezatan zahtjev za ovrhu, a takva konačnost očigledno ne postoji u spornom slučaju. Činjenicu da sporna arbitražna odluka nije i konačna, Vrhovni sud nalazi u tome što se, prema jednoj od Proceduralnih naredbi Arbitražnog vijeća, arbitražni postupak nastavlja u povodu neriješenih zahtjeva iz tužbe i protutužbe. Izjavu arbitara koju je podnosilac zahtjeva dostavio, Vrhovni sud smatra da treba tumačiti tako da sporna djelomična arbitražna odluka predstavlja konačnu odluku budući da na nju ne postoji mogućnost žalbe. To, međutim ne znači da je predmetnom žalbom konačno riješen spor između strana.

Iz navoda koji su citirani iz obrazloženja odluke Vrhovnog suda vidi se, prema našem mišljenju, očita proturječnost razloga koje Vrhovni sud smatra odlučnim za donošenje odbijajuće odluke u postupku za priznanje i ovrhu sporne arbitražne odluke u Bugarskoj.

U članku V, stavak 1., točka "e" NYC, se određuje: "Priznanje i izvršenje odluka bit će odbijeni, na zahtjev stranke protiv koje se odluka ističe, jedino ako ta stranka podnese dokaz nadležnoj vlasti zemlje u kojoj su traženi priznanje i izvršenje:

e) da odluka još nije postala obvezatna (*binding*) za stranke ili da ju je poništila ili obustavila nadležna vlast u zemlji u kojoj ili na temelju čijeg zakona je donesena odluka".

Prema gore navedenoj odredbi NYC, postojanje negativnih pretpostavki za odlučivanje o zahtjevu za priznanje i ovrhu mora dokazati protivna stranka, a ne podnosilac zahtjeva.¹⁶ Prema našem mišljenju, instancijski sudovi su propustili valjano primijeniti pravilo o teretu dokazivanja, koje slijedi iz članka V, stavak 1 NYC. Osim prigovora da odluka još nije postala konačna, obvezatna i ovršna, protustranka nije podnijela niti jedan dokaz koji bi korespondirao s citiranom odredbom iz članka V NYC. Koji bi to dokaz trebao biti zavisi od

---

¹⁶ TRIVA, Siniša. Recepcija UNCITRAL-ovog Model zakona o međunarodnoj trgovačkoj arbitraži u hrvatskoj arbitražno pravo, Pravo u gospodarstvu 1-2/1995, str. 21.

¹⁷ DIKA, op. cit. str.124.

razloga koji se ističe kao smetnja za udovoljavanje zahtjevu za priznanje i ovrhu. U svakom slučaju konačnost, obvezatnost i ovršnost se prosuđuje prema pravu države porijekla i procesnim pravilima mjerodavnima za arbitražni postupak.¹⁸

Odredbom članka 32. Arbitražnih pravila UNCITRALA određeno je:

III. Oblik i učinak arbitražne odluke

1. "Arbitraža je ovlaštena da donese ne samo konačnu već i privremenu odluku, međuodluku i djelomičnu odluku.
2. Odluka se donosi u pismenom obliku i ona je konačna i obvezna (*final and binding*) za stranke. Stranke se obvezuju da će odluku izvršiti bez odlaganja.
3. Arbitraža je dužna obrazložiti odluku osim ako su se stranke sporazumjele da obrazloženje nije potrebno.
4. Arbitri su dužni potpisati odluku koja mora sadržavati datum kad je i mjesto gdje je donesena...
6. Arbitraža će dostaviti strankama prijepise odluke koje su arbitri potpisali."¹⁹

Prema tome, iz citiranih odredbi Arbitražnih pravila UNCITRALA slijedi kako donijeta arbitražna odluka stječe svojstva konačnosti i obveznosti nakon njezina dostavljanja strankama i kako se to odnosi na svaku od arbitražnih odluka koje je arbitražno vijeće ovlašteno donijeti pa tako i na djelomičnu arbitražnu odluku.

Isto vrijedi i prema odredbama supsidijarnog procesnog prava, članka 188. do 190. ŠZMPP. Odredba članka 188. glasi: "Ukoliko stranke ne ugovore drugačije, arbitražno vijeće može donositi djelomične odluke". Odredba članka 189. sadrži:

1. Arbitražna odluka će biti donijeta u skladu s pravilima postupka i u obliku koji su stranke ugovorile.
2. ... Odluka će biti pismena, sadržavati će obrazloženje, datum i potpise. Potpis predsjednika je dovoljan". Odredbom članka 190. se određuje:
  1. "Odluka je konačna (*final*) od dostavljanja.
  2. Odluka se jedino može pobijati..."²⁰

¹⁸ GOLDŠTAJN, Aleksandar – TRIVA, Siniša, op. cit. str 328.

¹⁹ Odredbe Arbitražnih pravila UNCITRALA citirane su prema GOLDŠTAJN, Aleksandar – TRIVA, Siniša, op. cit str- 461-483

²⁰ KARRER, Pierre A. – ARNOLD, Karl W, op. cit., str. 162-163

Da bi, dakle arbitražna odluka donijeta u Švicarskoj prema Arbitražnim pravilima UNCITRALA postala i ovršnom, potrebno je da su se stranke u skladu s člankom 192. ŠZMPP odrekle prava na podnošenje tužbe radi poništaja, ili da je protekao rok od 30 dana za podnošenje tužbe ili da je Savezni vrhovni sud Švicarske donio odluku kojom se odbija tužba za poništaj arbitražne odluke.

Prema našem mišljenju, Vrhovni sud pogrešno tumači izraz “obvezatan (*binding*)” iz članka V NYC. Kada se taj izraz poveže s odredbom članka 32. Arbitražnih pravila UNCITRALA i člankom 189. ŠZMPP, onda je jasno da su za priznavanje sporne arbitražne odluke postojale potrebne pretpostavke jer protiv te odluke nije više bilo moguće ulagati nikakove pravne lijekove i u tom smislu je ona bila konačna i obvezatna. Budući da protustranka nije u propisanom roku tražila poništaj, sporna arbitražna odluka je stekla i svojstvo ovršnosti.

Kakva je pravna priroda djelomične arbitražne odluke iz članka 32. Arbitražnih pravila UNCITRALA i članka 188. ŠZMPP ? U prilog tome da se radi o samostalnoj odluci, koja ima samostalnu pravnu prirodu govore citirane odredbe o konačnosti i obvezatnosti arbitražnih odluka, koje ne izdvajaju djelomičnu arbitražnu odluku u pogledu naznačenih svojstava u odnosu na druge odluke koje je arbitražno vijeće ovlašteno donositi. Da je donošenje djelomične arbitražne odluke mogućnost koja je uobičajena u arbitražnoj praksi govore i usporedna arbitražna pravila, kao npr. odredbe Arbitražnih pravila Međunarodne trgovačke komore (ICC Pravila). U članku 2. točka 3. ICC Pravila, koji sadrži definicije, utvrđuje se: “U ovim pravilima: “Odluka” uključuje *inter alia*, pismenu, djelomičnu ili konačnu odluku, a članak 25. sadrži: “Odluka će sadržavati razloge na kojima se temelji”. Prema članku 28., ”svaka odluka će biti obvezujuća za stranke. Iznošenjem spora pred arbitražu, prema ovim pravilima, stranke se obvezuju izvršiti bilo koju odluku bez odgode...” Odgovarajuću odredbu sadrži i članak 37. Zagrebačkih pravila: ”Osim konačnog pravorijeka, izbrani sud može donijeti i međupravorijek, te djelomični pravorijek”.

Djelomična odluka se donosi onda kada su neki od samostalnih zahtjeva sazreli za odlučivanje, a arbitražno vijeće ocijeni da bi to bilo svrsishodno s obzirom na ekonomičnost postupka, pravnu sigurnost i efikasnost pružanja pravne zaštite. U teoriji se ističe kako djelomična odluka ima samostalnu pravnu prirodu u pogledu pravnih lijekova i ovrhe.²² Suprotno tome, Vrhovni sud smatra da to vrijedi samo za pravne lijekove, jer prihvaća da je

---

²¹TRIVA, Siniša, Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 1983.

djelomična odluka konačna jer ne postoji mogućnost žalbe kod drugog suda, ali da samostalnost odluke ne vrijedi za ovrhu. Argumenti za to su da time onemogućuje da se kasnijom odlukom npr. odobri naknada za protutužbu i da se time unose nejasnoće i onemogućava konačno rješenje spora. Takav stav je proizvoljan i nema odgovarajućeg teoretskog niti praktičnog uporišta. Osim toga, iskustvo iz provedenog međunarodnog arbitražnog postupka u Švicarskoj potpuno ga opovrgava jer je Arbitražno vijeće nakon Prve djelomične odluke, donijelo Drugu djelomičnu odluku i Konačnu odluku, a svaka od njih je samostalna odluka i konačno odlučuje o nekom od zahtjeva postavljenih u postupku.

3. Zaključne napomene

Razmatrani slučaj iz prakse bugarskih sudova, u postupku priznanja i ovrhe stranih arbitražnih odluka, ukazuje da nema dovoljnog poznavanja i razumijevanja prirode i posebnosti međunarodne trgovačke arbitraže kao načina za brzo i efikasno rješavanje trgovačkih sporova između subjekata iz različitih zemalja i različitih gospodarskih, kulturnih i socijalnih prilika. Nepoznavanje i nerazumijevanje se posebno očituje u odnosu na *ad hoc* arbitražno rješavanje sporova budući da oni, za razliku od stalnih arbitražnih ustanova nemaju stalnu organizaciju koja se bavi tehničko-administrativnim poslovima neophodnim za upješno odvijanje i okončanje postupka.

Suvremene tendencije ujednačavanja prava međunarodne trgovačke arbitraže imaju svoj izraz u međunarodnim ugovorima koji postaju dio nacionalnog prava mnogih država, ali bez odgovarajuće prakse svih subjekata primjene, gube se očekivani učinci u ostvarivanju pravne zaštite, a time u unapređenju gospodarskih odnosa u međunarodnim relacijama.

Važan cilj instituta međunarodnog arbitražnog prava je afirmacija trgovačkih običaja i načela dobrog gospodarenja, što podrazumijeva ispunjavanje ugovora i dobrovoljnost u izvršavanju arbitražnih odluka bez provođenja ovrha. Djelovanje državnih sudova preventivno pomaže u širenju arbitražne kulture i svijesti, ali i osigurava konačnu pravnu zaštitu ako ona izostane. Zbog toga smatramo da je od posebne važnosti da, uz arbitražna vijeća i stalne arbitražne institucije, državni sudovi osiguraju pravilnu primjenu svih relevantnih propisa, pogotovo u odnosima s međunarodnim elementom. Komunikacija između državnih sudova i arbitražnih vijeća koja su donijela odluke čija se provedba prisilno zahtijeva u tome postaje odlučna za veću efikasnost u primjeni prava i zaštiti od nesavjesnih dužnika.